

da hece vezniyle halk şairleri tarzında manzumeleri de bulunmaktadır. Derviş Mûsâ mahlası ile kaleme aldığı şiirlerinin toplandığı divana bugüne kadar rastlanmamıştır. Sultan III. Ahmed devrinde, 1715 Osmanlı-Venedik Savaşı münasebetiyle yazdığı bir manzumede Şehid Ali Paşa'nın Mora'da kazandığı zaferleri terennüm eden şair, Dalmaçya'nın merkezi ve Adriyatik kıyılarının eski ve meşhur limanı olan Zara'nın ve hatta Venedik'in fethini Allah'tan diler. Manzumenin, saz şairleri arasında o zaman âdetâ moda olan aruz ile ve divan tarzında yazıldığı görülmektedir (Köprülü, III, 393-394, 418).

Bilhassa kendi manzumelerine yaptığı dinî bestelere bazı el yazması güfte mecmualarında rastlanan Derviş Mûsâ'nın, "Bir ismi Mustafâ bir ismi Ahmed" mısraı ile başlayan ve güftesi de kendisine ait olan uşşak (bazı eserlerde düğâh makamında kayıtlıdır) tevşîhi, onun bestekârlıktaki kudretini göstermesi bakımından önemli bir eserdir. Din dışı eserlerinden ise günümüze sadece eviç-bûselik peşrev ve saz semâisinin notaları ulaşabilmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 60^b, 147^a; Mehmed Şükrî, *Mecmûa-i İlahiyyât*, İsmail E. Erünsal özel kütüphanesi, s. 84; *Mecmûa, Millet Ktp.*, Ali Emîrî, Manzum, nr. 546, vr. 59^b; *Mevlut Tevşihleri* (nşr. İstanbul Konservatuarı neşriyatı I), İstanbul 1931, s. 9; Ergun, *Antoloji*, I, 120, 148, 302-303; Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, III, 393-394, 418; Banarlı, *RTET*, II, 799; Kıp, *TSM Saz Eserleri*, s. 15-16; Eşref Ertekin, "Cönklerden Derlemeler", *Çorumlu*, sy. 21, Çorum 1 Nisan 1940, s. 650; *TA*, XIII, 111; "Derviş Musa", *TDEA*, II, 261; Öztuna, *BTMA*, II, 70.

NURİ ÖZCAN

DERVİŞ MUSTAFA EFENDİ

(bk. MUSTAFA EFENDİ, Çalâkzâde).

DERVİŞ ÖMER EFENDİ

XVI ve XVII. yüzyıllarda yaşayan
ünlü Türk mutasavvîfi,
hânende ve bestekâr.

Hayatıyla ilgili çok az kaynakta bilgi bulunmakta ve bunlar arasında zamanımıza ulaşan en geniş bilgiyi Evliya Çelebi vermektedir. *Seyahatnâme*'deki "Tokatlı" kaydından Tokatlı olduğu anlaşılmaktadır. Ebû İshakzâde Mehmed Esad Efendi ise onun İstanbul'da doğduğun-

dan ve orada yerleştiğinden bahseder. Bunlardan hareketle Tokat'ta doğup küçük yaşta İstanbul'a geldiği ileri sürülebilir. Derviş Ömer, ünlü mutasavvırlardan ders alarak kendisini bu sahada yetiştirdi ve daha sonra Mısır'a gitti. Kahire'de Gülşeniyye tarikatının kurucusu İbrâhim Gülşenî'nin (ö. 940/1534) sohbetlerine katıldı ve ondan hilâfet aldı. Dönüşünde II. Selim devrinde (1566-1574) şeyhiğe tayin edildi. Müsikideki temel bilgileri bu sırada devrin üstatlarından elde etti ve giderek bu sahada da söz sahibi oldu. Osmanlı sarayında hükümdarlardan yakın ilgi gördü ve birçoğunun meclislerine katıldı. Sonraları musâhib-i şehriyâriler arasında yer aldı. Müsiki kabiliyetinin yanı sıra tabii bir ses güzelliğine de sahip olan Derviş Ömer, hânendeliğe şöhreti üzerine sarayın serhânendeliğine getirildi. Rivayete göre 140 yaşında vefat etmiştir.

Kanûnî Sultan Süleyman ile (1520-1566) IV. Murad (1623-1640) arasındaki sekiz padişah devrinde yaşayan, bunlardan yedisinin sohbetinde bulunan Derviş Ömer Kanûnî'nin Siğetvar seferine de katıldı. Asrının önemli simalarından ve büyük bestekârlarından olan Derviş Ömer'in şöhretinin en parlak dönemi, aynı zamanda serhânendeliği yaptığı IV. Murad'ın saltanat yıllarına rastlar. Kendisine "peder" diye hitap eden hükümdardan büyük itibar gördü. Bu arada padişahın Murâdî mahlası ile yazdığı gazellerden birini eviç makamında besteledi. Derviş Ömer'in müsikide birçok talebe yetiştirdiği muhakkaktır. Enderun'daki hocalığı sırasında Evliya Çelebi de onun talebesi olmuştur. Ancak müsikideki en meşhur talebesi, bestekâr ve hânende Galatalı Vehbî Osman Efendi'dir. Eserlerinden zamanımıza eviç makamında üç hâneli bir dinî peşrevi ulaşabilmıştır.

Gülşenî Derviş Ömer Efendi'yi, Lâle Devri'nin ünlü tanburî, hânende ve bestekârlarından olan Derviş Ömer ile karıştırmamak gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 632-633, 634; X, 297; Esad Efendi, *Atrabü'l-âsâr*, IÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 15^b; H. G. Farmer, *Turkish Instruments of Music in the Seventeenth Century*, Glasgow 1937, s. 4; Ergun, *Antoloji*, I, 32, 129; Ezgi, *Türk Musikisi*, V, 296; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İstanbul 1963, s. 96-97; Ahmed Refî, "Enderunlu Şairler, Hattatlar ve Musiki San'atkârları Tezkiresi" (nşr. Rifkî Melûl Meriç), *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, İstanbul 1956, s. 149-153; Öztuna, *BTMA*, II, 176-177.

NURİ ÖZCAN

DERVİŞ PAŞA

(ö. 1015/1606)

Osmanlı vezîriâzamı.

Bazı eserlerde adı Derviş Mehmed olarak da geçer. Boşnak asıllı olup Enderun'da yetişti. Daha sonra Bostancı Ocakçı'nda kethüdâ oldu. 1013 Şâbanında (Ocak 1605) bostancıbaşlık görevinde bulunuyordu (TSMa, nr. E 7911). I. Ahmed'in annesi Handan Sultan nezdinde itibar sahibi olduğu zikredilir (Peçuylu, II, 316). I. Ahmed'in Bursa ziyareti sırasında İstanbul muhafızlığında bulundu. 18 Ocak 1606'da vezâretle kaptan-ı deryâliğe getirildi (BA, KK, *Ruûs*, nr. 256, s. 31) ve kendisinden önceki kaptanın has*ları ona tahsis edildi (BA, Ali Emîrî, I. Ahmed, nr. 339). Bu görevde iken donanma gemilerinin tamiri ve yenilerinin inşası ile ilgilenerek üç ay içinde Akdeniz'e gönderilmek üzere elli parça kadırgayı hazır hale getirdi. Saraya olan yakınlığı dolayısıyla devlet işlerinde sözü geçen ve I. Ahmed'i etkisi altına alan Derviş Paşa, Macaristan seferiyle meşgul olan Vezîriâzam Lala Mehmed Paşa'yı gözden düşürmeye çalıştı. Özellikle Anadolu'daki karışıklıklar ve Şah Abbas'ın Osmanlı topraklarına yönelik saldırıları dolayısıyla vezîriâzamanın bizzat İran Seferi'ne çıkması gerektiğini padişaha telkin etti. Biryandan da Lala Mehmed Paşa'nın yakın adamı yeniçeri ağası Hüseyin'i Halep beylerbeyliğiyle İstanbul'dan uzaklaştırdı. İsteği doğrultusunda İran seferi serdarlığı ile görevlendirilen yaşlı ve hasta vezîriâzam ordu Üsküdar'a geçtiği sırada vefat etti. Lala Mehmed Paşa'nın hizmetinde bulunan Peçuylu İbrâhim, Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi'nin Defterdar Bâkî Paşa'ya yaşlı vezîriâzamanın, tedavisiyle uğraşan bir Portekizli hekim tarafından zehirlendiğini söylediğini belirterek bunda Derviş Paşa'nın rolü olduğunu ima eder (*Tarih*, II, 320-321).

Mehmed Paşa'nın ölümü üzerine vezîriâzam olan (15 Safer 1015/22 Haziran 1606) Derviş Paşa, bu defa zahire sıkıntısı çekilebileceği ve geç kalındığı gerekçesiyle seferin ertelenmesi için I. Ahmed'i ikna etti. Ancak bu konuyla ilgili müşavere meclisinde Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi, Üsküdar'da bulunan ordunun sefere çıkmasının daha uygun olacağını ileri sürdü. Tartışmalar sonunda Şark seferi serdarlığı Deli Ferhad Paşa'ya ve-